

Fra den tavse til den diskursive bevidsthed - om problemerne med kroppen i forskningsprocessen

Reinhard Stelter

Danmarks Højskole for Legemsøvelser/Københavns Universitet

Kan man trods kroppens ubestemmelighed eller fraværenhed få styr på kropslige oplevelser og sanseprocesser? Hvordan kan man slå bro mellem den kropslige og den sprogligt symbolske forståelsesform? Eller kan videnskab måske komme på andet end kollisionskurs med kroppens kultur, som Eigil Jespersen spørger om i anmeldelsen af min bog *Oplevelse & iscenesættelse - identitetsudvikling i idrætten* (forlaget Systime, 1995).

De nævnte spørgsmål er relevante - ikke bare i den humanistiske idrætsforskning, men ligeledes inden for sundhedsvidenskaberne, psykologien og terapiforskningen. Idet Eigil Jespersen - dog med en del ros - udtrykker forbehold over for mit forsøg på at løse de erkendelsesteoretiske og metodologiske problemer i forhold til kroppen, vil jeg her prøve at tydeliggøre sammenhængene for den læserskare, der ikke har haft lejlighed til at læse mine grundigt gennemtænkte redegørelser i bogen.

"Kroppen er [...] ikke nogen genstand. Af samme grund er den bevidsthed, jeg har om den, ikke nogen tanke, dvs. jeg kan ikke opløse den og sætte den sammen igen for at få en klar idé om den. Dens enhed er altid implicit og uklar. ... Uanset om det drejer sig om den andens krop eller min egen krop, kan jeg kun lære menneskets krop at kende ved at leve den, dvs. ved at overtage det drama, der gennemtrænger den, og smelte sammen med det."

Sådan udtrykker Merleau-Ponty¹ den erkendelsesteoretiske problemstilling omkring kroppens implicite og tavse dimension. Ethvert forskningsprojekt, der inddrager denne dimension, vil blive konfronteret med nogle barrierer: Det er umuligt at nå ind til kernen. Jeg prøver at komme i kontakt med de kropslige oplevelser - enten mine egne eller andres - og opdager, at jeg ikke kan udtrykke og formidle det hele. Jeg oplever, at ord ikke er i stand til at rumme de nuancer, som min og din kropsligt formidlede *væren i verden* indeholder.

Hvor ligger problemet? 1. Kroppen som *formidler mellem person og omverden* manifesterer personens eksistentielle ambivalens mellem *at være kroppen* og *at have en krop*. Denne ambivalens kan ikke overvindes og er dermed en del af enhver krops- og bevægelsesforskers (problemfyldte) virkelighed, både erkendelsesteoretisk og metodisk.

2. Kroppen har sit eget sprog, sin egen symbolverden, som er anderledes og ikke uden problemer at transformere til en sproglig kode.

Men dette problem har jeg forsøgt at løse ved at bearbejde og anvende en metode fra terapipraksis. Metoden hedder *focusing* og er udviklet af den fænomenologisk skolede psykolog og terapeut Eugene Gendlin. Han undrede sig i sin praksis over, hvordan det kunne være, at terapien "virkede" hos nogle klienter og ikke hos andre. Det var den kropslige og fysiske kontakt med problemstillingerne og den kropslige og fysiske kontakt i bearbejdelses- og integrationsprocessen, der var altafgørende for en varig forandring i klientens bevidsthed. Denne kropslige og fysiske kontakt kalder Gendlin *the felt sense, den følte fornemmelse*.

¹ M. Merleau Ponty (1994): Kroppens fænomenologi, s. 169.

Transformationsprocessen fra de kropslige oplevelseskvaliteter, dvs. den følte fornemmelse til sprog beskrives i min bog (s. 67) på følgende vis:

følt fornemmelse	billeder, metaforer, sansning, følelser, tanker	symboler/syntaks (dvs. sprog)
det implicitte	det eksplicitte	morfem - et antal morfemer udgør en sætning
prærefleksiv - tavs viden	analog informationsmåde	digital informationsmåde

Denne fremgangsmåde, baseret på Gendlins *fokusering*-metode har vist sig som et meget brugbart redskab i det kvalitative forskningsinterview. Det altafgørende er, at forskerintervieweren og den interviewede tager udgangspunkt i en konkret situation, som danner basis for fokuseringsprocessen. Ved hjælp af *fokusering* bliver den følte fornemmelse i forbindelse med situationen eksplicit i analogt fremstillede billeder, metaforer etc., som derefter kan formuleres sprogligt. Det prærefleksive transformeres via en eksplicitering af den følte fornemmelse. Denne analoge karakter af informationer ligger tæt op ad den kropslige oplevelsesdimension. De i processen opståede billeder, metaforer etc. kan derefter omformes til sprog, dvs. til en digital informationsmåde. Ved at udtrykke oplevelser i billeder og metaforer kan man fastholde helhederne.

Med en sådan sproglig udformning bliver billeder og metaforer det nærmeste, man kan komme selve den kropslige oplevelse eller fornemmelse. Der går nogle informationer tabt i denne transformationsproces. Dette tab er udtryk for den erkendelsesteoretiske beskrivelse, som Merleau-Ponty har beskrevet i ovenfor citerede tekstpassage.

Den konkrete terapipraksis hos Gendlin og min egen interviewpraksis med idrætsudøverne, der oplevede denne tilgang som en stor udvidelse af deres erfaringsgrundlag, viser, at denne fremgangsmåde fremkalder nogle vidensdimensioner, der normalt forbliver tavse og uopdagede.